

Sosiaali- ja terveysministeriö
PL 33
00023 Valtioneuvosto

Dnro 28/2019
28.8.2019

annika.parsons@stm.fi
kirjaamo@stm.fi

Lausuntopyyntö: STM/1770/2019, 3.7.2019

**LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAIKSI LASTENSUOJELULAIN MUUTTAMISESTA JA LAIKSI
LASTENSUOJELULAIN MUUTTAMISESTA ANNETUN LAIN VOIMAANTULOSÄÄNNÖKSEN MUUT-
TAMISESTA**

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavan itsenäisyysvarojen viimesijaiseksi maksupäiväksi ajankohta, jolloin nuori täyttää 25 vuotta. Esityksessä ehdotetaan lisäksi tehtäväksi korjaukset lastensuojelulaissa oleviin hallintolainkäyttölain viittauksiin ja muutettaisiin ne viittaussäännöksiksi uuteen lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Tämä tarkoittaisi, että kaikissa lastensuojelulain 92 §:n tarkoittamissa asioissa valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen vaatisi muutoksenhakulupaa.

Suomen Asianajajaliitolla ei ole huomautettavaa esitykseen sikäli, kun siinä ehdotetaan itsenäisyysvarojen viimesijaiseksi maksupäiväksi ajankohtaa, jolloin nuori täyttää 25 vuotta.

Ehdotettu muutos viittauksesta 1.1.2020 voimaan tulevaan lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) merkitsisi, että kaikki lastensuojelulain 92 §:n tarkoitetut asiat tulisivat valituslupajärjestelmän piiriin. Tämä tarkoittaisi, että myös valittaminen hallinto-oikeuden päätöksistä lapsen vastentahtoista huostaanottoa ja sijais- huoltoon määräämistä sekä lapsen tutkimista koskevissa asioissa edellyttäisi aina valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Eräiden hallintoasioiden muutoksenhakusäännösten tarkistamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 230/2014 vp) antamissaan lausunnoissa eduskunnan perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta pitivät tärkeänä valituslupajärjestelmän johdonmukaista kehittämistä ja laajentamista. Valiokunnat totesivat, että tässä yhteydessä on myös syytä arvioida, onko hallintolainkäyttölakia syytä muuttaa tulevaisuudessa siten, että valituslupasäätely olisi pääsääntö, jolloin poikkeuksista siihen säädettäisiin erikseen (Lava 26/2014 vp, PeVL 55/2014 vp).

Valituslupasäätely onkin eri hallinnonalojen lainsäädännössä laajentunut niin, että valituslupajärjestelmän piiriin kuuluu nykyisin suurin osa korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävistä valitusasioista. Valituslupasäätely muutoshaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei siten enää ole poikkeuksellinen järjestely.

Valituslupasäätelyn laajentamista harkittaessa onkin pohdittava, onko vastentahaton huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen sellainen yksittäinen päätöstyppi, joka olisi asian luonteen vuoksi jätettävä valituslupajärjestelmän ulkopuolelle.

Huostaanotto merkitsee voimakasta puuttumista perustuslain 7 § 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen samoin kuin perustuslain 10 § 1 momentissa säädettyyn yksityiselämän ja perhe-elämän suojaan. Käytännössä lapsi tulee huostaanoton myötä erotetuksi perheestään, minkä lisäksi merkittävä osa huoltajan oikeuksista siirtyy sosiaalihuollosta vastaaville toimielimille. Huostaanotto aikaansaa usein peruuttamattoman tapahtumankulun, joka vaikuttaa sekä lapsen että vanhempien väliseen suhteeseen pysyvästi.

Suomen Asianajajaliiton näkökulmasta asiaa on tarkasteltava asiakaslähtöisesti. Oikeusjärjestelmän on taattava kaikissa olosuhteissa perusoikeuksien toteutuminen. Oikeusturvan tarve korostuu, kun kyse on sellaisista perustavanlaatuisista oikeuksista kuin perhe-elämän ja yksityisyyden suoja.

Esityksessä on lähdetty siitä olettamasta, että valituslupa tulotaisiin myöntämään vain murto-osassa lastensuojeluasioita, mikä johtaisi työmäärän ja henkilötyövuosien vähenemiseen. Asianajajaliitto toteaa, että perhe-elämän ja yksityisyyden suoja ovat perustavaa laatua olevia ihmisoikeuksia, joiden toteutumista ei voida vaarantaa kustannussäästöillä.

Korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapui vuonna 2018 hallinto-oikeuksista yhteensä 6 199 asiaa, joista lastensuojeluasioita oli 338 eli 5,45 %. Lastensuojeluasioista 230 koski huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista (3,7 % kaikista vireille tulleista asioista), 25 huostaanoton lopettamista ja 41 yhteiselämän lopettamista. Muita lastensuojeluasioita oli 42. Tänä vuonna huostaanottoasioiden ja lapsen tutkimista koskevien asioiden suhde kaikkiin vireille tulleisiin asioihin on samansuuntainen. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen oli 23.8.2019 mennessä tullut 4 015 asiaa, joista huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevia asioita on 147 kappaletta ja lupaa lapsen tutkimiseen 5 kappaletta (tiedot saatu korkeimman hallinto-oikeuden tietopalvelupäällikkö Satu-Maarit Tarkkaselta). Tilastojen valossa valituslupajärjestelmän ulottamisella lastensuojeluasioihin ei voitane aikaansaada olennaisia kustannussäästöjä.

Valituslupajärjestelmän käyttöönotto lastensuojeluasioissa edellyttää, että asianosaisen oikeusturva voitaisiin riittävästi turvata jo hallinto-oikeuksissa, jolloin korkein hallinto-oikeus voisi toteuttaa rooliaan ratkaisuja ohjaavana valituslupatuomioistuintena. Esityksessä lähdetään siitä, että valituslupaperusteiden ”muu painava syy” -perusteen on lähtökohtaisesti oltava matala, jotta sellaisetkin asiat, joissa ei ole en-

nakkotapausperusteen edellyttämää yleistä merkitystä tai joita ei rasita hallinto-oikeuden menettelyvirhe, voitaisiin saada korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäviksi. Asianajajaliitto toteaa, että vastentahtoisesta huostaanotosta kohteeksi joutuneella lapsella ja hänen perheellään on subjektiivisesti katsoen aina muu painava syy saada asiansa valitusviranomaisen tutkittavaksi. Kun valituslupa myöntämättä jättämistä koskevaa päätöstä ei perustella, on oikeusvarmuuden toteutumisen kannalta vaikeaa arvioida, asettuuko kynnys ”muu painava syy” -perusteen käyttämiselle esityksessä mainitulle matalalle tasolle.

Yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävien lapsiasioiden osalta valitusjärjestelmän rajoitusten on huomattu johtaneen siihen, että hävinneellä asianosaisella on houkutus laittaa asia aina uudelleen vireille käräjäoikeuteen, mikä aiheuttaa tuomioistuinlaitoksille runsaasti ylimääräistä työtä. Esityksen vaikutusten kokonaisarvioinnissa on huomioitava, että valituslupajärjestelmän käyttöönotto on omiaan johtamaan lisääntyvään määrään huostaanottopäätösten purkuhakemuksia, mikä puolestaan heijastuu lastensuojelusta vastaavan sosiaalitoimen toimielinten ja hallinto-oikeuksien työmäärän lisääntymiseen.

Esitystä on perusteltu sillä, että kun hallintopäätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen, muutoksenhaussa on kaksi tuomioistuinastetta. Jos korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapunut valitusasia ei kuulu valituslupajärjestelmän piiriin, samasta asiasta annetaan tällöin kolme kertaa perusteltu asiaratkaisu hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa. Asianajajaliitto toteaa, että käytännössä hallintoratkaisu vastentahtoisesta huostaanottoasiassa ei asianosaisen oikeusturvan näkökulmasta kaikin osin täytä ensiasteen tuomioistuinmenettelylle asetettavia vaatimuksia. Tämä johtuu jo siitä, että asianosaisilla ei julkisen oikeusavun rajoituksista johtuen ole useinkaan mahdollisuutta avustajan käyttämiseen huostaanottoprosessin eri vaiheissa. Julkinen oikeusapu ei korvaa asiamiehen käytöstä johtuvia kustannuksia, kun on kyse lastensuojelun asiakastapaamisiin osallistumisesta, joissa huostaanottoa valmistellaan ja siitä päätetään. Asianosaisella on siten rajoitetut mahdollisuudet saada oma näkökulmansa esiin etenkin, kun on kyse asiaan vaikuttavista oikeudellisista seikoista. Valituslupajärjestelmän käyttöönotto merkitsisi useimmissa tapauksissa sitä, että asianosainen saisi asiansa käsitellyksi vain yhdessä sellaisessa viranomaisessa, jossa hänen oikeutensa saada asian käsittelyn vaatima oikeusavun tarve toteutuu.

Suomen Asianajajaliitto yhtyy näkemykseen siitä, että korkeimman hallinto-oikeuden aseman ja tehtävien kehittäminen hallintolainkäyttöä ohjaavana ylimpänä tuomioistuimena edellyttää, että sillä on riittävät mahdollisuudet keskittyä niiden asioiden ratkaisemiseen, joista on tärkeää saada ylimmän oikeusasteen ratkaisu. Asianajajaliitto toteaa, että tämä ei kuitenkaan voi tapahtua perustavaa laatua olevien perusoikeuksien toteutumisen varmistamisen kustannuksella.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että valituslupajärjestelmän käyttöönotto esityksessä ehdotetulla tavalla vaarantaisi siinä määrin asianosaisten perustavaa laatua olevien perusoikeuksien toteutumisen, että sellaisenaan esitykseen ei ole perusteita

yhtyä. Muita konkreettisia oikeusturvajärjestelyjä, joilla lasten ja heidän perheensä oikeusturva kyettäisiin turvaamaan, ei ole esitetty. Suomen Asianajajaliitto katsoo, että viittaussäännöksiin on sisällytettävä poikkeus laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädettyyn valituslupajärjestelyyn. Vapaa muutoksenhakuoikeus ainakin vastentahtoista huostaanottoa ja sijaishuoltoon määräämistä sekä lapsen tutkimista koskevissa asioissa on säilytettävä.

Helsingissä elokuun 28. päivänä 2019

SUOMEN ASIANAJAJALIITTO

Jarkko Ruohola
Suomen Asianajajaliiton puheenjohtaja, asianajaja

LAATI

Asianajaja Auni Särkkä, Asianajotoimisto Auni Särkkä, Helsinki

Suomen Asianajajaliiton lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 120 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu perhe- ja perintöoikeuden asiantuntijaryhmässä.